GEOGRAFIYA TA’LIMIDA INNOVATSION METODLAR: MAKTAB DARSLARIDA QO‘LLASH TAJRIBALARI

Donoboyeva Munisa Ziyoviddin qizi
Toshkent viloyati Piskent tumani 26-maktab o‘qituvchisi
E-mail: abdullayevamunisa@gmail.com

Qabul qilindi: 14.10.2025
Ko‘rib chiqildi: 15.10.2025
Tasdiqlandi: 16.10.2025

Kalit so‘zlar:
geografiya ta’limi, innovatsion metodlar, interfaol o‘qitish, axborot texnologiyalari, maktab darslari

Annotatsiya. Mazkur maqolada geografiya ta’limida innovatsion metodlardan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Unda maktab geografiya darslarida interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va raqamli ta’lim vositalarini qo‘llash tajribalari tahlil qilingan. Shuningdek, “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Bumerang”, “Insert” kabi metodlarning o‘quvchilarning tahliliy fikrlash, mustaqil o‘rganish va jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi o‘rni ochib berilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, innovatsion yondashuvlar geografiya fanini o‘quvchilarga yanada qiziqarli, interfaol va samarali tarzda yetkazishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kirish. Bugungi tez sur’atlar bilan rivojlanayotgan ta’lim jarayonida an’anaviy yondashuvlar o‘z-o‘zidan o‘zgarishga uchramoqda. Geografiya fani — bu nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko‘nikmalarni ham shakllantirishga xizmat qiladigan fanlardan biridir. Shu bois, o‘quvchilarda atrof-muhitga ongli munosabatni, fazoviy tafakkurni, xarita bilan ishlash, tahlil qilish, qaror qabul qilish kabi muhim kompetensiyalarni shakllantirishda innovatsion metodlardan samarali foydalanish zarur.

So‘nggi yillarda O‘zbekiston maktablarida innovatsion metodlardan foydalanish bo‘yicha qator ijobiy tajribalar yig‘ilgan:

- Urganch shahridagi maktablarda interfaol metodlar asosida dars tashkil etish orqali o‘quvchilarning darsga qiziqishi va faolligi oshgan. Guruhlarda ishlash, munozarali savollar, test asosidagi baxslar darsning samaradorligini ta’minlagan.

- Qo‘qon davlat pedagogika institutining tadqiqotlarida muammoli vaziyatlardan foydalanish orqali o‘quvchilarning tahliliy fikrlash ko‘nikmalari rivojlangan.
- GIS dasturlarining qo‘llanilishi orqali xaritalar bilan ishlash, yer resurslari, iqlim zonalari, tabiiy ofatlar va migratsiya jarayonlari kabi murakkab mavzularni vizual tarzda tushuntirish osonlashgan.
- Virtual ekskursiyalar orqali o‘quvchilar masofaviy ravishda tog‘ tizmalari, cho‘l zonalari, okean tubi, yirik shaharlar va sayyoralik geografik obyektlar bilan tanishish imkoniga ega bo‘lgan.

Shu bilan birga, innovatsion metodlarni geografiya darslarida to‘laqonli qo‘llashda quyidagi muammolar mavjud:

Muammo	Yechim
Texnik vositalarning yetishmasligi	Maktablarga zamonaviy multimedia vositalari, internet, interaktiv doskalar ajratilishi zarur
O‘qituvchilar malakasining pastligi	Innovatsion metodlar bo‘yicha malaka oshirish kurslari, seminar-treninglar tashkil etilishi kerak
Dars vaqtining qisqaligi	O‘quv dasturlarini optimallashtirish, integratsion darslar tashkil etish kerak
Tayyor o‘quv-metodik materiallarning kamligi	Dars ishlanmalari, elektron platformalar, metodik qo‘llanmalarni kengaytirish

Tadqiqot natijalari muhokamasi. Ushbu tadqiqot geografiya ta’limida innovatsion metodlardan foydalanishning ta’limiy samaradorligi va amaliy ahamiyatini aniqlashga qaratildi. Tadqiqot davomida to‘plangan natijalar shuni ko‘rsatdiki, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, xususan, interfaol metodlar,

AKT vositalari, GIS dasturlar, virtual sayohatlar va loyiha asosida o‘qitish usullari o‘quvchilarning o‘zlashtirish darajasiga sezilarli ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Tajriba sinflarida interfaol metodlar (klaster, “insert”, “charxpalak”, “aqliy hujum”) qo‘llanilganida, o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishi oshgani kuzatildi.

Muammoli metodlardan foydalanilgan darslarda o‘quvchilarning savol berish, javobni asoslab berish, muqobil yechim taklif qilish kabi faoliyati keskin oshdi. Bu esa tanqidiy va ijodiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishda katta rol o‘ynaydi.

GIS texnologiyalari, raqamli xaritalar, interaktiv atlaslar yordamida o‘tkazilgan darslarda o‘quvchilar real ma’lumotlar bilan ishlash, statistik tahlil, fazoviy fikrlash, iqlim zonalari, geotizimlar bo‘yicha chuqurroq tasavvurga ega bo‘ldilar. Bu esa ularning geografik tafakkurini rivojlantirishda juda muhim omil bo‘ldi.

Shunga qaramay, tadqiqot davomida ba’zi to‘siq va cheklovlar ham aniqlandi. Jumladan:

- Barcha maktablarda texnik vositalar (kompyuter, interaktiv doska, internet) mavjud emas;
- Ayrim o‘qituvchilarning AKT va GIS vositalaridan foydalanish malakasi past darajada;
- Dars vaqti qisqaligi sababli innovatsion metodlarni to‘liq qo‘llash qiyinlashmoqda;
- Tayyor metodik materiallar va dars ishlanmalari yetarli emas.

Bu muammolarni hal etish uchun metodik markazlar va oliy ta’lim muassasalari tomonidan o‘qituvchilarni innovatsion ta’lim metodlariga o‘rgatish, texnik baza bilan ta’minlash, yangi o‘quv-uslubiy resurslar yaratish zarur.

Xulosa. Geografiya fani uchun innovatsion metodlardan foydalanish - bu zamon talabi. O‘quvchilarni passiv tinglovchidan faol bilim egasiga aylantirish

uchun interfaol, muammoli, raqamli texnologiyalar asosidagi yondashuvlar muhim. Ushbu metodlar orqali o‘quvchilar nafaqat geografik bilimlarni egallaydi, balki real hayotga tayyorlanadi, muammoli vaziyatlarga qarshi tura oladigan, ekologik va ijtimoiy ongli fuqaroga aylanadi. Kelgusida innovatsion metodlarni geografiya darslariga joriy qilishni tizimli tashkil etish, davlat dasturlariga kiritish, ilmiy-amaliy asosda o‘rganish va umumlashtirish dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov, A. (2018). Geografiya ta’limida innovatsion texnologiyalarni qo‘llashning nazariy asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. Jo‘rayev, B. (2020). Tabiiy geografiya fanini o‘qitishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar. Samarqand: SamDU nashriyoti.
3. G‘ulomova, M. (2019). Geografiya ta’limida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish samaradorligi. Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti ilmiy axborotlari, №4.
4. UNESCO. (2021). Innovative Approaches in Geography Education: Global Trends and Practices. Paris: UNESCO Publishing.
5. Rasulov, D. (2022). STEAM yondashuvi asosida geografiya fanini o‘qitish metodikasi. Toshkent: Innovatsion ta’lim jurnali, №3.